

“Beni Hitler’i Bařbakan Yapmakla Suçluyorlar”
FRANZ VON PAPEN’İN
ANILARINDAN

İstanbul, Aralık 2015

Tarihçi
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları • 89

Genel Yayın Yönetmeni

Necip Azakoğlu

Derleyen

Necip Azakoğlu

Çeviriye katkıda bulunan

Anais M. Martin

Kapak ve sayfa tasarımı

Çağlar Yalçın

Birinci baskı: Aralık 2015, İstanbul

Boyutlar: 13,5 x 21 cm

Sayfa sayısı: 480

ISBN: 978-605-4534-80-7

Baskı ve cilt

Kitap Matbaacılık Sanayi ve Tic. Ltd. Şti

Davutpaşa Caddesi No: 123 Kat: 1

Topkapı / Zeytinburnu - İstanbul

+90 (212) 4829910

Sertifika no: 16053

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

“Trotz Recherche war es nicht in allen Faellen möglich, die Inhaber von Urheberrechten ausfindig zu machen. Sollten noch Rechtsansprüche bestehen, so bitten wir die Inhaber der Rechte, ihre Rechtsansprüche dem Verlag mitzuteilen.”

Moda Caddesi No: 104/A Moda/Kadıköy-İSTANBUL

Tel: 0216 418 68 86 - GSM: 0530 370 74 11

www.tarihcikitabevi.com - info@tarihcikitabevi.com

“Beni Hitler’i Bařbakan Yapmakla Suçluyorlar”
FRANZ VON PAPEN’İN
ANILARINDAN

Derleyen
Necip Azakoğlu

İstanbul, Aralık 2015

Tarihçi
Kitabevi

İÇİNDEKİLER

ASKERİ OKULDAN KURMAY ALBAYLIĞA.....	9
MEKSİKA ARASI.....	23
AMERİKA SAVAŞLA KARŞI KARŞIYA.....	35
AVRUPA'YA DÖNÜŞ.....	59
ARRAS'TAN KUDÜS'E	69
BOZGUNDAN SONRA	99
ALMANYA PARÇALANIYOR	117
BRÜNING'İN HATASI.....	135
ŞANSÖLYE OLUYORUM	153
LOZAN BİR KONFERANSIN BÜYÜKLÜĞÜ VE SEFALETİ.....	181
GEL-GİT DALGASI YÜKSELİYOR.....	199
SCHLEICHER İDAREYİ ELE ALIYOR.....	219
NAZİ KOALİSYONU	239
GÜÇ HİTLER'DE	265

GÜCÜN TAMAMI	283
KONKORDATO'DAN SAAR (SARRE) HALK OYLAMASINA.....	297
UZUN BIÇAKLAR GECESİ	325
VİYANA MİSYONU.....	357
BİR UZLAŞMA (ANLAŞMA) ve SONUÇLARI	379
ANSCHLUSS-İLHAK.....	399
SAVAŞ.....	421
TÜRKLERİN TARAFSIZLIĞI.....	429
UMUDUN ÖLGÜN IŞIĞI	445
ÇİÇERON HAREKÂTI.....	455
TUTUKLULUK.....	463
EPİLOGUE (SONSÖZ).....	469
DİZİN.....	475

Eğer kader seni devlet içindeki üstün yerini terk etmeye zorluyorsa, kendine hakim olmalı ve konuşmalarınla (çevre-
ne) yardımcı olmaya çalışmalısın.

Ve eğer ağzını kapatırlarsa, yine kendine sahip olmalı, ses-
sizliğinle yardım etmelisin. İyi bir vatandaş olmanın getirdiği
görevler asla gereksiz değildir: gördükleri ve duyduklarıyla,
anlatımıyla, tavırlarıyla, inadıyla ve hatta yürüyüşüyle bile va-
tanına yardım eder.

SENECA, Ruhun Sükûneti

ASKERİ OKULDAN KURMAY ALBAYLIĞA

Ailem, Vestefalia bölgesinde, Soest yakınlarında küçük bir şehir olan Werl asıllıdır. Asırlardan beri yörede tuz işiyle uğraşan ailelerden biriymişler. O yörede bol miktarda bulunan tuz madenlerinin yasal mirasçıları olmaları nedeniyle, kaynakları işletmek ve tuz çıkarmak konusunda öncelikliydi. Ortaçağ'da tuz çok aranan ve çok değerli bir gıda maddesiydi. Tuz ticareti yapmak ise hem onurlu hem de çok kâr getiren bir uğraştı. Bu nedenlerle tuz madenleri işi yapan ailelerin adlarına VIII. yy'dan kalma el yazma arşivlerde rastlanır. Papen adına gelince; ilk kez bu isim 1262 tarihinde III. Kont Gottfried Arnsberg imzalı bir kararnamede görülmüştür. Bu belgeye göre; Albert Papen'in madenler üzerindeki yasal hakkı Werl Belediye Başkanı tarafından onaylanmaktadır. Büyük olasılıkla bu kanun çok eski olmalı, çünkü tuz çıkarma uğraşı en az Charlemagne (Şarlman) dönemine kadar uzanmaktadır. Ben çocukken, arkadaşlarımla bugün adı hâlâ Regedem olan bir tarlada oynardık. Regedem, yörede *regum*

domus sözcüğünün deforme olmuş şeklidir. Krallığa ait bu topraklarda X. yy'da Henry de Fauconnier¹ avlanırmış.

Babam, Düsseldorf'ta bulunan atlı süvari alayında Uhlan² subayıymış, ama ben dünyaya gelmeden çok önce, kendini tamamiyle mütevazı işine ve topraklarına adayabilmek için ordudan ayrılmış. Bu nedenle ben kırsalda büyüdüm ve altı yaşındayken köy okuluna gönderildim. Böylece uzun yıllar boyunca, çok sınırlı ilişkilerin kurulabildiği köylülerimizin arasında yaşadım. Basit, ama çok iyi yürekli, çalışkan ve dürüst insanlardı. Aramızdaki sınıf farkı kurduğumuz mükemmel ilişkileri hiçbir şekilde engellemiyordu. Okuldaki en iyi arkadaşım sepet/sele yapımcısının oğluydu. Ancak, bu arada ziraat hiç ilgimi çekmiyordu. Babam ilk kez gelecekte yapmak istediklerim ve projelerim konusunda beni sorguladığında, sorduğu şeyleri çok az hatırlıyorum -ne de olsa henüz on yaşındaydım- ama hiç duraksamadan ona subay olmak istediğimi söylemişim. Sanırım bu yanıtım bazı okurlara Prusya metotlarıyla eğitim aldığımı düşündürecektir. Hayır, hiç ilgisi yok. Bir kere annem Renliydi ve ailemizin büyük bölümü Güney Almanya'da yaşıyordu. İkincisi, ben kendimi bildim bileli büyük bir tutkuyla atları ve açık havada olmayı sevdim. Prusya eğitim geleneklerine gelince, benim ailemi etkilemekten çok uzaktaydı. Bu mesleği seçmemin bir de ailevi nedeni vardı. O konu da alacağım kararı destekler nitelikteydi: Miras Kanunu nedeniyle mal varlığımızın tamamı büyük ağabeyime kalacaktı. Bu durumda ister devlet memuru, ister subay

1 Fauconnier- Omuzlarında ya da bileklerinde tuttıkları ava alıştırmış doğanlarla avlanan krallara verilen addır. Ayrıca Fauconnier o dönemde bir meslek grubu oluşturuyordu. Doğanları av için yetiştirenlere verilen addır. Faucon=Doğan, Şahin anlamına gelir.(ç.n.)

2 Uhlan: Slav ve Germen ordularında Uhlan, atlı süvari anlamına gelmektedir. Bu askerler ellerinde mızrak taşırlardı. Etimolojik olarak Uhlan sözcüğü Almanca ve Lehçeye Türkçeden geçmiştir. Türkçe "oğlan" sözcüğünün karşılığıdır. 'Genç erkek' anlamında kullanılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın başlarında Alman ordusunda 26 Uhlan Alayı vardı. Bunlar "piyade eri" olarak da kullanılmışlardır. (ç.n.)

GÜÇ HİTLER'DE

30 Ocak 1933 tarihinde böylece Hitler “Şansölye” unvanını kazandı. Demokratik yollarla güç sahibi olmuştu. Daha o sıralarda ne kendisi ne de arkasındaki Nazi Hareketi, on beş yıl sonra tüm dünyanın lanetleyeceği vahşet ve canavarlıklarını ortaya koymamışlardı. Doğal ki sergilediği kişilik, karakter yapısının bugün tanıdığımız özelliklerini ortaya koyuyordu. Ancak henüz o bildiğimiz en son haline gelebilmek için yeterli kadar gelişmemişti. Örneğin “Potemka Meselesi”nin, gideceği yönün ilk uyarısı olduğu kesin. Belki de etkinliklerinin doğuracağı sonuçları düşünmeden hareket etmesi ve ülke içinde ve dış memleketlere karşı tutunacağı tutum, bir parti başkanından farklı davranışıyla tanımlanacaktır.

Geçen süreçte yaşananları ve kişilikleri iyi netleştirmek, oynadıkları rollerin anlaşılması açısından önemlidir. Gelişmelerin ilk evresi on dokuz ay sürdü. Bu dönem (hep) iç sorunları kapsar.

Hitler’in Koalisyon Hükümeti Şansölyeliği’ne atanmasıyla başlayan süreç, daha sonraki etapların belirleyicisi oldu:

Tam Yetki Kanunu, siyasî partilerin kapatılması, devletteki kaynaşmalar ve aşamalı olarak Nasyonal Sosyalist Parti'nin her şeyi ele alması ve Hitler'in ellerinde toplanması, sonunda Cumhurbaşkanlığı'na eşdeğer ayrıcalıklar elde etmesi... Son olarak da tam bir dikta yönetimine ulaşabilmek için orduya üst düzey yetkiler sağlayarak isteklerinin tamamını gerçekleştirdi.

Bu gelişmeyi anlatabilmek, betimleyebilmek gerçekten de tatmin edici olmayacaktır. Tıpkı Hitler'in kişiliğinin nasıl içten içe geliştiğini anlatabilmek gibi... Benim gibi bu dramın diğer tanıkları da yeniden o döneme dönmenin, o ortamın ruhunu anımsamanın ve yaşanan inanılmaz güçlükleri tekrarlamamanın zorluğunu hissedecekler kuşkusuz. Elimden geldiğince objektif bir tablo çizmeyi ve olayların tanığı olarak gördüklerimi aktarmayı deneyeceğim.

Bu Ocak ayı boyunca ne ben ne de Cumhurbaşkanı, Hitler konusunda neler hissettiğimizi (kendi kendimize de) sorgulayamadık. Onun bakış açısına, görüşlerine kesinlikle hiç bir sempati duymuyorduk. Ama olayların ulaştığı boyut, kişisel duygularımızın çok ötesine geçmişti. Hem de öyle olaylar ki, kimsede Hitler'in başa geçmesini engelleyecek güç bırakmayan olaylar. Tabii ki partilerin şaşkıncu boyutta öngörü yoksunu olmaları ve çapsizlikleri, olayların gelişmesinde en önemli rolü oynadı. Eski bir Sosyalizm savaşçısı Noske, çok doğru ve yerinde bir saptama sonucu şöyle söylemişti: "Halkı ve görüşlerini temsil eden adamlar, demokrasi tarihinde görülmemiş bir yobazlık sergileyerek kendi varoluşlarını sağlayan kurumları inkâr ettiler." Doğrudur... Onların çapsizliği, Brüning Hükümeti'nin Kanun Hükmünde Kararnamelerle 1930'dan itibaren memleketi yönetmesine yol açtı. Benim ve Schleicher'in hükümetleri ise önü alınamaz gelişmelerle karşı

karşıya kaldı. Hatta Hitler'in kabinesi bile kimi zorunluluklar altında sıkışıp kalmıştı (kalmıştık!). Bu arada yanlış anlaşılmasın, ben sadece partileri suçlamak istemiyorum. Bu olaylar doğrultusunda kendi sorumluluğumu inkâr etmeye ya da hafifletmeye de çalışmıyorum. Bu kitap, tarihsel sırayla olayların dökümünü yapmayı amaçladığı kadar, kendi yanlışlarımı da ortaya koymak için oluşturuldu.

Her şey ortadaydı, halkın % 40'ının bu yeni harekete destek verdiği artık görmezden gelinemez haldeydi. Ben hep yinelediğim şeyi bir kez daha belirteceğim: Bu yükselişi engellemenin bir tek yolu vardı. Hitler'e, "üstüne giydirir gibi!" sınırlı sorumluluklar yüklemek. Onu sınırlamaya çalışmak başarısızlığa uğradı, çünkü onun başa geçmesi birden engellenemez bir hal aldı. Kalabalık kitlelerin Hitler'in başa geçişini nasıl çığırından çıkmış halde kutladıklarını görmek bile, bu güce bir yol çizmenin ya da kolayca engel olunamayacağını kanıtıydı. Oysa çoğu parti başkanları, daha önce yaşadığımız birçok yönetim değişiklikleri gibi sıradan bir hükümet değişikliği olduğunu düşündüler. Hatta onlar için bu 'bir günlük mucize'lerden biriydi ve kısa süre sonra inişe geçecekti. Brüning, 30 Ocak tarihinde bir açıklama yaparak attığı kararlı adımın amacına ulaştığını ve gelişmenin bir tür 'buzların çözülmesi' olduğundan emin olduğunu söyledi. Brüning, Kaas ve diğer birçok siyaset adamı, savaşın bitiminden bu yana yeniden siyaset sahnesinde boy göstermişlerdi ve Hitler'e gücün tamamının verilmesi yönünde 'evet' oyu kullandılar. Hatta Nazileri oldukça iyi tanıyan Schleicher bile, Hitler'in yakında muhafazakârlarla köprüleri atacağına ve bir sonraki hükümetin Hitler, Brüning ve kendisi tarafından oluşturulacağına inanıyordu.

Bu fanatik devrimcilerin (!) tam karşı ucunda ise partinin hareketli kanadı vardı. Onlar için "gücü yasa yoluyla ele ge-

çirmek”, sonuca giden ilk adımdı. “Uzun Bıçaklar Gecesi”¹ iptal edilmemiş, yalnızca ertelenmişti. Hitler’in bir grup köy eşrafının ayak oyunları ve bir grup sanayicinin desteği ile başa getirildiği ise, düş gücü epey zengin kişilerce oluşturulmuştur. Hitler, engellenemeyen yükselişini birbiriyle ilgisiz bir güruha, kitleler oluşturan partizanlara borçludur, ama ilginç olanı, bu birbiriyle ilgisiz grupların bir ortak paydada buluşmuş olmalarıdır. Bu destek grubu öyle insanlardan oluşmuştu ki, Hitler’in asıl amacının ne olduğunu bile göremediler, ifade edemediler. Onlar yalnızca sokaklarda, meydanlarda birkaç cümle bağırarak ve anlık coşkular uyandırmayı beceren bir adamın peşine takılmışlardı. “Bunun mutlaka değişmesi gerekiyor! İşler böyle devam edemez!” diye haykırıyordu Hitler.

Thyssen, Kirdorf ve Schroeder gibi birçok sanayici, yabancı iş çevreleriyle anlaşarak, Nazilerin kullanabilmeleri için hatırı sayılır para fonu oluşturmuşlardı. Bu şekilde birleşerek bir yandan da Komünist tehdide karşı ittifak oluşturduklarını düşünüyorlardı. Ancak sanayiciler kendi ortamlarında birbirlerine uzak davranıyorlardı (sanki yaptıkları para yardımı konusunda birinin diğerinden haberi yokmuş gibi. ç.n.). Ancak Hitler ilk kez Düsseldorf’taki Sanayiciler Kulübü’nde bir konuşma yapınca, gerçekler ortaya çıktı. Unutmamak gerekir

1 Uzun Bıçaklar Gecesi: Röhm Darbesi (Röhm-Putsch) diye de anılır. Bu terim, Alman Nazilerinin (SS) işlediği cinayet suçlarını betimlemek için kullanılır. Nazilerin kendi içlerinden olanları öldürttükleri bu cinayetler zinciri, 29 Haziran-2 Temmuz 1934 tarihleri arasında olagelmıştır. Bu bağlamda özellikle 29 Haziran’ı 30 Haziran 1934’e bağlayan gece, çok önemlidir. Hitler, yakın dostluk kurduğu E. Röhm de aralarında olmak üzere 85 SA (Sturmabteilung) elemanının öldürülmesi için emir verdi. Katliam, SS subayları tarafından yapıldı, ancak ‘Tasfiye ya da operasyon’ diye adlandırdıkları bu uygulamanın sonunda öldürülenlerin sayısı 200’e varmıştır. Hitler, bir yandan muhafazakârların oylarını kendi yanına çekmeye uğraşıyordu, öte yandan Hindenburg’un yerine geçmeyi aklına koyduğu için, SA’ların cinayetlerini onaylamamaya başlamıştı. E. Röhm’ü yok etmek için hazırlanan sahte suçlama; H. Himmler, R. Heydrich ve H. Göring tarafından oluşturulmuştur. Ortaya konan ve Hitler’e sunulan sahte suçlama belgesinde E. Röhm’ün Hitler’i devirme hazırlıkları içinde olduğu belirtilmiştir. 29 Haziran gecesi öldürülenler arasında eski Şansölye Kurt von Schleicher ve karısı Elisabeth de bulunmaktaydı. Bu operasyondan sonra Hitler ordu üzerinde tam otorite kurmuştur. Tarihçiler için “Uzun Bıçaklar Gecesi”, Nazi Almanyasının dönüm noktasıdır.

DİZİN

II. Wilhelm, 104, 129, 160.

XIII. Papa Léon, 108, 273.

A

ABD, 23, 26, 29, 30, 31, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 47, 50, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 84, 96, 144, 149, 161, 170, 317, 319, 326, 370, 447, 450, 472, 473.

ABD Başkanı Wilson, 96, 317, 319.

Adenauer, 205, 315.

Ali Fuat Paşa, 110.

Allenby (General), 77.

Alman Halk Partisi, 112, 161.

Amiral Cunningham, 443.

Amiral Nimitz, 53.

Ankara, 423, 424, 426, 427, 428, 430, 431, 433, 435, 438, 441, 443, 445, 447, 448, 449, 450, 451, 453, 454,

458, 459, 461, 462, 463, 464, 466.

Anschluss (İlhak), 365, 367, 374, 379, 418.

Antisemitizm, 274, 306, 397.

Asia Korps, 75, 79, 95.

Atlantik Duvarı, 450, 462.

Avusturya Sorunu, 376, 381, 387, 390, 397, 398, 402, 404, 408.

B

Balkan Paktı, 428, 432.

Bay Léopold, 385.

Beck (General), 452.

Bismarck, 35, 125, 231, 393, 465.

Blum, Léon, 111, 191, 397, 398.

Bohle, 374, 392.

Borman, 373, 445.

Boy-Ed, 26, 59.

Bridgeport Projectile Company, 48.

Brüning, 117, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 168, 169, 171, 172, 174, 175, 177, 178, 179, 183, 184, 185, 195, 199, 216, 224, 259, 260, 268, 269, 319, 371.

C

Çanakkale Boğazı, 74, 424, 432, 434, 437.
 Canaris, 30.
 Cassement, Sir Roger, 45.
 Çelik Kasklılar, 152, 287, 372.
 Cemal Paşa, 76, 79, 86, 88, 91.
 Cevat Paşa, 85.
 Chamberlain, 196, 200, 318, 424, 425.
 Churchill, 440, 451, 452, 460, 464.
 Ciano, 424, 427, 446.
 Çiçerin, 127.
 Çiçero, 459, 460, 461.
 Cumhurbaşkanlığı Kabinesi, 139, 229, 230, 257.
 Curtius, 145, 146, 152.

D

Dentz, (General), 442.
 Devoy, John, 44.
 Dewis Planı, 137.
 Diels, Rudolf, 291, 307, 316.
 Dollfuss, 321, 322, 354, 360, 361, 362, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 384.
 Dumba, 57, 58, 59.

E

Ebert, 99, 106, 111, 114, 128, 129, 130, 160, 203.
 Eden, 325, 457.
 Eisenhower, 468.
 El Halil (Hebron), 80.
 Emir Faysal, 87, 91.
 Enver Paşa, 75, 85, 92, 126.

F

Falkenhausen, 85.
 Felâket Önlemleri Kararnamesi, 141.
 Fevzi Paşa, 82, 85.
 Filistin, 74, 77, 78, 79, 83, 84, 86, 88, 92, 93, 94, 123, 175, 442.
 Frick, 181, 209, 222, 254, 261, 297, 312, 416.

G

Gamalı Haç, 308, 309.
 Gauleiter, 280, 323, 324, 337, 361, 384, 405, 435, 445, 454.
 Gazze, 76, 77, 80, 81, 82.
 Göbels, 248, 281, 291, 297, 302, 311, 312, 313, 328, 334, 335, 336, 337, 340, 343, 349, 357, 361, 362, 373, 416.
 Golayevski, 32, 33, 34.
 Göring, 221, 222, 223, 229, 247, 254, 261, 263, 270, 289, 290, 291, 292, 293, 295, 297, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 328, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 345, 346, 347, 362, 386, 387,

388, 396, 397, 404, 417, 421.
 Groener, 131, 152, 153, 158, 159.
 Guertner, 175, 234, 235, 260, 280, 312, 348.

H

Habich, 321, 361, 362, 363, 364.
 Halep, 75, 77, 78, 80, 82.
 Hammerstein, Baron von, 19, 125, 158, 159, 263, 264, 309, 310.
 Hardley, George, 48.
 Harzburg Cephesi, 256, 257, 262.
 Haydarpaşa Garı, 78.
 Herrenklub, 120.
 Herriot, Edouard, 147, 184, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 215, 216, 217, 218, 219.
 Hess, 244, 362.
 Heydrich, 270, 317, 328, 338, 342, 343, 347, 420, 421, 438.
 Himmler, 270, 317, 328, 338, 340, 341, 342, 343, 344, 347, 348, 416, 420.
 Hoover (Başkan), 145, 147, 148, 150, 191.
 Hossbach Protokolü, 389.
 Hugenburg, 142, 151, 251, 258.

İ

İsmet (İnönü) Paşa, 86, 426, 436, 437, 451, 452.
 İstanbul, 3, 4, 5, 75, 78, 79, 85, 94, 96, 97, 426, 439, 448, 449, 453, 454, 459, 461.

K

Kahverengi Gömlekliler, 262.
 Kardinal Innitzer, 373, 419.
 Katolik Kilisesi, 103.
 Keitel, 345, 407, 411, 416, 417.
 Kızılordu, 446.
 Knatchbull-Hugessen, Sir Hüge, 431.
 Komünistler, 105, 142, 151, 153, 201, 202, 206, 222, 227, 262, 271, 276, 281, 291, 292, 293, 315.
 Kömür ve Çelik Birliği, 474.
 Konstantin Dumba, 57.
 Kont Bernstorff, 25, 68, 85, 216.
 Koridor Sorunu, 429.
 Kostantinopl, 75.
 Kral Hüseyin, 91.
 Kressenstein, Kress von (General), 76.
 “Küçük” Cemal Paşa, 86.
 Kudüs, 73, 75, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 91, 93, 95, 97, 99, 443.
 Kut-ül-Amara, 74.

L

Laval, 146, 147, 148, 388, 389, 462, 463.
 Lawrence, 87, 90, 91, 94, 95.
 Lersner, Baron von, 25, 27, 74, 353, 450, 451, 453.
 Lenin, 110.
 Locarno Anlaşması, 200, 274.
 Lozan Konferansı, 147, 154, 179, 183, 207.
 Ludendorff, 73, 74, 92, 93, 115, 123, 130.
 Lusitania, 53, 54, 64.

M

Mac Arthur, 31.
 Massigli, 133, 435.
 Marx, (Doktor), 115, 116.
 Mc Donald, 145, 147, 187, 189,
 190, 191, 192, 193.
 Menemencioglu, Numan, 428.
 Menées Komitesi, 48.
 Merkezî Katolik Partisi, 14, 107,
 112, 323.
 Meslekî Sınırlamalar, 307.
 Mezopotamya, 74, 86.
 Moda, 4, 96, 97.
 Moltke, 20, 22, 46, 55, 124.
 Mondros Anlaşması, 76, 95.
 Monroe Doktrini, 43.
 Monsenyör Baudrillart, 133.
 Monsenyör Eugenio Pacelli, (Papa
 XII. Pie), 131.
 Montrö Anlaşması, 432, 434, 437,
 438.
 Mr. Earle, 453, 454, 455.
 Mr. Stimson, 149, 216, 218.
 Muhafazakâr Parti, 102, 227, 229.
 Müller Kabinesi, 140.
 Mussolini, 200, 211, 300, 302, 349,
 353, 354, 360, 361, 372,
 375, 376, 377, 378, 381,
 385, 388, 389, 402, 405,
 424, 426, 436, 443, 457.
 Mustafa Kemal Paşa, 75, 80, 96.

N

Nasyonal Sosyalizm, 184, 318,
 370, 386.
 Naziler, 25, 117, 129, 142, 150,
 156, 164, 178, 201, 202,
 203, 206, 207, 209, 222,
 223, 227, 240, 243, 246,

251, 252, 253, 255, 256,
 257, 275, 280, 291, 292,
 293, 307, 310, 312, 323,
 328, 329, 333, 337, 371,
 374, 378, 384, 397, 452.

Nazilerden Arındırma, 352, 379.
 Nazi Partisi, 158, 299, 347, 361,
 367, 368, 369, 385, 395,
 398, 421, 465.
 Noske, 99, 111, 268.
 Nüremberg Irkçı Kanunları, 289.
 Nüremberg Mahkemeleri, 31, 389,
 404, 471.

O

Ondört Nokta, 317, 319.
 Osthilfe, 160, 161, 162, 163, 164.
 Ottawa, 194, 198.
 Ott, Eugen (General), 235, 271.

P

Villa, Pancho, 28.
 Pearl Harbour, 447.
 Piskopos Kaas, 141.
 Poincaré, 127, 128.
 Postdam, 473.
 Prens Starhemberg, 372, 375, 385.
 Protestan Kilisesi, 300, 303.

R

Rapallo Anlaşması, 125, 126, 127.
 Refet Paşa, 81.
 Régis de Vibray, 324.
 Reichenau, Walter von (General)
 309.
 Reichstag, 14, 69, 113, 127, 139,
 142, 154, 161, 167, 202,
 214, 221, 222, 224, 226,

- 253, 287, 290, 291, 292,
295, 344, 414.
- Reichstag Yangını, 290.
- Reims, 468.
- Roehm, 208, 313, 338.
- Röhm Ayaklanması, 328, 378.
- Roosevelt, Franklin D., 24, 26, 198,
425, 453, 455, 456, 458,
460.
- Roosevelt, Theodore, 24.
- Rosenberg, 281, 373.
- Rumbold, Sir Horace, 162, 212.
- S**
- Saraçoğlu, Şükrü 428, 434, 443,
444.
- Sanders, Otto Liman von, 86, 88,
93, 94, 95, 96, 98, 123.
- Savaş Tazminatları Meselesi, 183.
- Seyss-Inquart, (Doktor), 394.
- Schacht, 152, 153, 313, 316.
- Scheidemann, 127.
- Schleicher, 122, 123, 124, 125, 126,
130, 131, 149, 158, 159,
160, 163, 164, 165, 166,
167, 168, 169, 170, 171,
173, 175, 176, 177, 178,
179, 202, 203, 204, 208,
211, 215, 219, 223, 225,
227, 229, 230, 231, 232,
233, 234, 235, 237, 238,
239, 240, 241, 242, 243,
244, 245, 248, 249, 250,
251, 252, 253, 254, 255,
256, 257, 258, 259, 263,
264, 268, 269, 270, 271,
309, 315, 330, 331, 345,
346.
- Schmidt, Guido, 381, 382, 386,
390, 396, 407.
- Schroeder Kahvaltısı, 245, 246.
- Schulenburg, 431, 432.
- Schuman, 474.
- Schuschnigg, 368, 369, 376, 381,
382, 383, 385, 386, 387,
390, 391, 394, 395, 396,
397, 398, 399, 403, 404,
405, 406, 407, 409, 411,
412, 413, 415, 416, 417.
- Schwering-Krosigk, 196, 265, 312.
- Severing, 118, 138, 153, 203, 204,
205, 206.
- Siegfried Hattu, 423, 425.
- Silahsızlanma Konferansı, 148,
215, 216, 217, 218, 219,
319.
- Sosyalistler, 104, 113, 117, 118,
128, 129, 138, 139, 140,
142, 144, 151, 205, 211,
222, 227, 278, 281, 293,
296, 321, 369.
- SS, 25, 123, 157, 270, 340, 341,
342, 345, 359, 416, 467,
468.
- Stahlhelm, 128, 262.
- Stalin, 426, 429, 451, 452, 460.
- Strasser, 232, 243, 247, 251, 252.
- Stresa Konferansı, 389.
- Stresemann, 109, 112, 138, 153,
199, 200.
- Süveyş Kanalı, 76, 79, 440.
- T**
- Tahran, 460, 473.
- Tam Yetki Kanunu, 268, 295, 296.
- Tazminat Konferansı, 171, 201.
- Tirpitz, 64, 65, 66.
- Townshend, Charles Vere Ferrers
(General), 74.

U

Ulbricht, 151.

Uzun Bıçaklar Gecesi, 123, 270,
316, 329, 331, 333, 335,
337, 338, 339, 341, 343,
345, 347, 349, 351, 353,
355, 357.

V

Vanceboro Köprüsü, 45, 62.

“Vatan Cephesi” (Heimwehr), 371.

Vatikan, 134, 299, 300, 301, 302,
347, 371, 450, 451.

Versay Anlaşması, 123, 125, 126,
127, 178, 183, 184, 188,
189, 193, 194, 195, 196,
198, 215, 217, 236, 237,
273, 274, 275, 330, 349,
367, 389.

Vichy, 442.

von Berger, 375, 376, 377, 382.

von Bethmann-Hollweg, 66.

von Blomberg, 260, 443.

von Bock, 19, 339.

Von Bose, 296.

von der Lubbe, 290.

von Falkenhayn, 55, 63.

von Fritsch, 19, 260, 310, 378.

von Goltz, 74.

von Hötzendorf, 20.

Von Hötzendorf, 22.

Von Ketteler, 297.

Von Neurath, 175.

von Ribbentrop, 135, 253.

von Rundstedt, 204.

von Seeckt, 94, 123, 124, 131, 152.

Von Tschirschky, 297.

W

Washington Askerî Ataşeliği, 23.

Weimar, 102, 106, 108, 112, 113,
115, 116, 118, 121, 122,
123, 125, 138, 143, 154,
159, 163, 206, 207, 208,
227, 231, 244, 271, 272,
293, 300, 308, 351.

Welland Kanalı, 42, 59, 62.

Wilson, 26, 27, 40, 41, 50, 68, 96,
317, 319, 366, 392, 429.

Wirth, (Doktor), 125, 150.

Y

Yalta, 473.

Yeni Demokrat Parti, 112.

“25 Puan”, 274.

Young Planı, 137, 138, 150, 156,
185.

Z

Zapata, 28.

Zetkin, 221, 224.

Zimmerman, 50.